

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ» ЗАПОРІЗЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Науково-методичною радою

КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» ЗОР

Протокол № 1 від 22.01.2026 року

В очолові науково-методичної ради



Людмила ЧЕРНІКОВА

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації для вчителів біології, які забезпечуватимуть
реалізацію Державного стандарту базової середньої освіти в другому циклі
базової середньої освіти (базове предметне навчання, 7-9 класи)**

**«НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ: ІНСТРУМЕНТИ ПОДОЛАННЯ
ОСВІТНІХ ВТРАТ І ПІДТРИМКИ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ»**

Розробник: комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради
Бабкова Олена Олексіївна, доцент кафедри STEM-освіти та цифрових технологій КЗ «ЗОІППО» ЗОР, к.п.н., доцент;
Афанасьєва Т. О., канд. психол. наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, психології та інклюзивної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР;
Чемодурова Ю. М., канд. психол. наук, доцент кафедри менеджменту, психології та інклюзивної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР.).

Напрями підвищення кваліфікації:

- подолання освітніх втрат здобувачів освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання);
- психосоціальна підтримка і травма-інформоване навчання здобувачів освіти в другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання).

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які здійснюватимуть освітній процес у другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) за темою «Навчання в умовах викликів: інструменти подолання освітніх втрат і підтримки учасників освітнього процесу». Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.10.2025 р. №1415.

Термін дії програми: з 22.01.2026 року до 31.12.2028 року.

Рецензенти:

Димова Ірина, заступник директора з навчально-виховної роботи КЗ «Запорізька спеціальна загальноосвітня школа-інтернат «Орієнтир» ЗОР.

Стадниченко Кіра, старший викладач кафедри STEM-освіти та цифрових технологій.

Мостова Тетяна, PhD з психології, доцент кафедри менеджменту, психології та інклюзивної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР;

Емінова Елла, практичний психолог, соціальний педагог КЗ «Василівська ЗОШ І-ІІІ ст. № 3» ВМР Запорізької області.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми полягає в тому, що трансформаційні процеси, пов'язані з реформою «Нова українська школа», імплементацією Державного стандарту базової середньої освіти, упровадженням інклюзивних практик і посиленням цифрового складника освітнього процесу потребують від учителя нової якості професійної діяльності, готовності до гнучкої адаптації та оновлення підходів до навчання в умовах викликів. Зазначені фактори потребують комплексного впливу з метою мінімізації негативних наслідків для якості освіти та психосоціального стану учнівської й педагогічної спільноти. Саме тому важливим завданням постає підвищення кваліфікації педагогів і вдосконалення їхніх компетентностей щодо здійснення психосоціальної підтримки учнів, застосування травма-інформованого підходу в навчанні, а також використання ефективних інструментів психологічної підтримки та подолання освітніх втрат у здобувачів освіти.

Програму укладено відповідно до Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які здійснюватимуть освітній процес у другому циклі базової середньої освіти (базове предметне навчання) за темою «Навчання в умовах викликів: інструменти подолання освітніх втрат і підтримки учасників освітнього процесу»; положень законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», постанов Кабінету Міністрів України, зокрема постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами) «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 988-р, професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225), інших нормативно-правових актів у сфері освіти та з урахуванням стратегії європейської інтеграції, кращих міжнародних і вітчизняних практик професійного розвитку педагогів.

Програма тренінгу спрямована на вдосконалення необхідних знань, умінь, навичок та способів діяльності вчителів біології задля успішної реалізації базового предметного навчання в другому циклі базової середньої освіти відповідно до актуальних вимог законодавства, соціального контексту та сучасних викликів в освітньому процесі.

Цільова група: вчителі біології закладів загальної середньої освіти, які здійснюватимуть освітній процес у другому циклі базової середньої освіти (7-9 клас).

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації освітньої програми

Зміст Програми розроблено з урахуванням аксіологічного, особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, а також положень Державного стандарту базової середньої освіти, концепції Нової української школи.

Освітній процес реалізується за дистанційною формою та передбачає проведення занять у синхронному й асинхронному режимах.

Синхронні заняття проводяться у форматі інтерактивних лекцій з використанням спеціалізованого програмного забезпечення для вебконференцій. Обов'язковою умовою є активна участь слухачів в обговореннях, практичних вправах і моделюванні навчальних ситуацій.

Під час синхронних занять учасники аналізують типові освітні втрати учнів з біології, моделюють фрагменти уроків біології з урахуванням подолання прогалин у знаннях; відпрацьовують прийоми формувального оцінювання; аналізують конкретні ситуації.

Асинхронні заняття передбачають виконання практичних завдань, зокрема: розроблення діагностичних завдань з біології для виявлення освітніх втрат; адаптацію навчального матеріалу з урахуванням різних рівнів навчальних досягнень учнів; переформулювання «проблемних» педагогічних ситуацій у ресурсно-орієнтовані рішення.

Самостійна робота включає опрацювання методичних матеріалів щодо подолання освітніх втрат з біології; аналіз навчальних кейсів; підбір цифрових інструментів та онлайн-ресурсів для підтримки навчання з біології.

Забезпечується багаторівневий зворотний зв'язок: від тренера (бальне оцінювання); від колег під час взаємооцінювання практичних робіт і обговорення результатів.

Спілкування між учасниками освітнього процесу здійснюється виключно засобами електронної пошти.

Контрольний захід модуля 1 передбачає виконання завдань комплексної роботи. Кожен учасник аналізує кейс, добирає інструменти для діагностування освітніх втрат, розробляє індивідуальну освітню траєкторію та мініпрограму подолання освітніх втрат.

Підсумковий контроль з модуля 2 здійснюється шляхом виконання індивідуального залікового завдання.

До реалізації Програми залучаються педагогічні працівники, які мають досвід викладання біології та проведення тренінгів або курсів підвищення кваліфікації для вчителів; володіють сучасними методиками предметного навчання.

Матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу: комп'ютерна техніка (комп'ютер, веб-камера, мікрофон або ноутбук), доступ до швидкісного Інтернету, дистанційна платформа КЗ «ЗОППО» ЗОР <https://ele.zp.ua/training>, програма відеоконференцій.

Форма підвищення кваліфікації: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійних компетентностей учителів біології задля ефективного виконання трудових функцій і завдань щодо організації освітнього процесу в другому циклі базової середньої освіти з урахуванням сучасних освітніх викликів, зокрема подолання освітніх втрат, принципів травма-інформованого підходу та надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу.

Основні завдання підвищення кваліфікації:

- забезпечити усвідомлення та розвинути здатність педагогів ідентифікувати зміст і відмінності між освітніми втратами й освітніми розривами;
- удосконалити навички надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу в умовах сучасних викликів.

Перелік професійних компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- предметно-методична (А2),
- психологічна (Б1),
- прогностична (Г1),
- оцінювально-аналітична (Г3).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

- формування навичок ідентифікації та аргументації відмінностей між освітніми втратами й освітніми розривами;
- вміння здійснювати аналіз отриманих результатів діагностування щодо наявних освітніх втрат задля побудови індивідуальної освітньої траєкторії учнів,
- створення програм та/або окремих елементів занять, спрямованих на надолуження знань і подолання освітніх втрат у здобувачів освіти;
- планування освітньої діяльності з урахуванням виявлених освітніх втрат учнів та обрання ефективних стратегій їх подолання;
- знання етіології стресу та його впливу на освітній процес, проявів стресу у здобувачів освіти різних вікових категорій, шляхів зменшення негативного впливу кризових ситуацій на психічне здоров'я здобувачів освіти, особливостей комунікації зі здобувачами освіти, які знаходяться у кризовому стані.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації.

Оцінювання результатів навчання слухачів здійснюється на засадах компетентнісного підходу, передбачає поєднання формувального, яке має рекомендаційний характер, і підсумкового у форматі залікових робіт за кожним модулем з максимальним балом 100. Прохідний бал – 60.

Для отримання сертифіката учаснику/учасниці тренінгу необхідно відвідати вебінари (або переглянути їх у записі) та виконати комплексну

залікову роботу й набрати за її виконання понад 60% від максимально можливої кількості балів (100 балів).

Критерії оцінювання комплексної роботи:

Критерій	Максимум	Показники
1. Якість аналізу кейсу та визначення освітніх втрат	20 балів	Чітко описано ситуацію, правильно виокремлено предметні та загальні освітні втрати; логічні пояснення причин.
2. Діагностика	20 балів	Обрані інструменти адекватні хімічному змісту; запропоновано структуроване представлення результатів діагностики (таблиці, діаграми, матриці, аналітичні карти)
3. Індивідуальна освітня траєкторія	25 балів	Цілі SMART; реалістичні стратегії; враховано рівень учня; є адаптації; застосовано предметні методики.
4. Мініпрограма подолання освітніх втрат	20 балів	Чіткий календарний план; відповідність діагностиці; предметна логіка; інструменти підібрані правильно.
5. Якість висновків, структура, грамотність	15 балів	Логічні висновки; структурована робота; відсутність мовних і термінологічних помилок.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного завершення навчання за Програмою підготовки (підвищення кваліфікації) слухачі отримують сертифікат встановленого зразка (Постанова від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково педагогічних працівників» (зі змінами)).

Вартість: 950 грн., мінімальне наповнення навчальної групи 15 осіб.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття у форматі вебінарів (синхронні заняття) та практичні заняття (асинхронні заняття).

Особливістю практичних занять є виконання вправ, що передбачають аналіз реальних педагогічних ситуацій, пов'язаних з освітніми втратами здобувачів освіти з біології; моделювання фрагментів уроків і навчальних модулів, спрямованих на надолуження знань, а також добір і застосування інструментів діагностування освітніх втрат. Учасники відпрацьовують навички формульовального оцінювання, проєктування індивідуальних освітніх траєкторій та адаптації навчального контенту відповідно до виявлених потреб учнів.

Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу над методичними матеріалами з питань подолання освітніх втрат у базовому предметному

навчанні з біології, зокрема опрацювання нормативно-правової бази, методичних рекомендацій, аналітичних матеріалів і практичних кейсів. Учасники тренінгу поглиблюють розуміння сутності освітніх втрат та освітніх розривів, ознайомлюються з сучасними підходами до діагностики навчальних прогалин, персоналізації освітнього процесу й використання цифрових інструментів для підтримки навчання з біології.

Підсумковий захід здійснюється шляхом виконання індивідуальних залікових завдань.

Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 8 год – лекційні заняття, 15 год – практичні заняття, 3 год – самостійна робота, 4 год – контрольний захід.

Навчально-тематичний план

Назва навчальних тем	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. СИСТЕМНА РОБОТА ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЯК ПЕРЕДУМОВА РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ОСВІТИ					
Настановне заняття		1			1
Тема 1.1. Освітні втрати: сутність, причини, наслідки.	2	1			3
Тема 1.2. Проектування програм із подолання освітніх здобувачів освіти в базовому предметному навчанні з біології.		2	1	1	4
Тема 1.3. Інструменти діагностування та подолання освітніх втрат.	2	2			4
Тема 1.4. Трансформація освітніх втрат у можливості зростання. Професійна підтримка вчителів з питань подолання освітніх втрат у здобувачів освіти.		2		1	3
Разом за модулем 1	4	8	1	2	15

МОДУЛЬ 2. БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, ЧУТЛИВЕ ДО ТРАВМИ: ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ					
Тема 2.1. Психосоціальна підтримка учнів в умовах війни: травма-інформований підхід	2	3	1	1	7
Тема 2.2. Створення безпечного освітнього середовища, чутливого до травми: ключові маркери та практичні підходи	2	4	1	1	8
Разом за модулем 2	4	7	2	2	15
Усього	8	15	3	4	30

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. СИСТЕМНА РОБОТА ЩОДО ПОДОЛАННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ ЯК ПЕРЕДУМОВА РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ОСВІТИ

Настановне заняття (1 година, синхронно)

Ознайомлення слухачів з розкладом, організацією, змістом та умовами проведення тренінгу, надання рекомендацій щодо виконання залікових робіт, представлення рекомендованої літератури, вивчення якої допоможе розширити та поглибити їх знання.

Вимоги до оформлення залікових робіт, правила їх надання, правила он-лайн спілкування в групі, умови отримання сертифікатів.

Інструктаж з техніки безпеки. Вимоги до слухачів щодо виконання «Закону про корупцію», «Положення про академічну доброчесність».

Тема 1.1. Освітні втрати: сутність, причини, наслідки

(3 годин: синхронні заняття – 2 години, асинхронні заняття – 1 година)

Поняття «освітні втрати» та «освітні розриви»: спільне та відмінне. Освітні втрати в умовах воєнних, соціальних та епідеміологічних викликів: причини, не пов'язані та пов'язані з воєнним станом. Наслідки освітніх втрат (економічні, психологічні, соціальні, академічні). Стратегії подолання освітніх втрат як передумови рівного доступу до освіти.

Тема 1.2. Проєктування програм із подолання освітніх здобувачів освіти в базовому предметному навчанні з біології

(4 години: асинхронні заняття – 2 години, самостійна робота – 1 година, контрольний захід - 1 година)

Діагностичний складник: інструменти для виявлення освітніх втрат (тести, опитування, спостереження та інше); аналіз прогалин у знаннях, уміннях та навичках. Побудова індивідуальних освітніх траєкторій на основі результатів діагностики.

Форми організації навчання, адаптовані під потреби здобувачів освіти та умови навчання (інтенсивні курси, модулі, літні школи; змішане навчання; тьюторингові сесії, групова та індивідуальна підтримка, використання резервного часу в розкладі тощо).

Адаптація та модифікація навчального контенту: концентрація на ключових темах і базових знаннях; скорочення та/або інтеграція навчального матеріалу; використання міжпредметних зв'язків; варіативність у формах подачі матеріалу тощо.

Способи, механізми імплементації програм із подолання освітніх втрат
Моніторинг та оцінювання ефективності програм (відстеження динаміки прогресу учнів; збір зворотного зв'язку від учнів, батьків, педагогів; коригування програм залежно від отриманих результатів тощо).

Тема 1.3. Інструменти діагностування та подолання освітніх втрат (4 години: синхронні заняття – 2 години, асинхронні заняття – 2 години)

Вимоги державного стандарту та освітніх програм з біології як критерії виявлення освітніх втрат здобувачів освіти. Інструменти для вимірювання та подолання освітніх втрат з біології. Вимірювання освітніх втрат учнів у програмах з надолуження в базовому предметному навчанні з біології. Цифрові інструменти для діагностування освітніх втрат та відстеження прогресу кожного учня з біології. Програми та цифрові ресурси для подолання освітніх втрат, які генерують завдання, вправи та тести з урахуванням потреб конкретного учня з біології. Доступність та інклюзивність цифрових рішень. Створення власних цифрових ресурсів для подолання освітніх втрат у здобувачів освіти в базовому предметному навчанні з біології.

Тема 1.4. Трансформація освітніх втрат у можливості зростання. Професійна підтримка вчителів з питань подолання освітніх втрат у здобувачів освіти

(2 години: асинхронні заняття – 2 години, контрольний захід - 1 година)

Педагогічні стратегії трансформації освітніх втрат на можливості особистісного зростання. Інструменти персоналізації навчання: карта предмета, індивідуальна карта розвитку тощо.

Зміст, форми та методи мотивації учнів після тривалих перерв у базовому навчанні з біології. Підтримка психологічного здоров'я учасників освітнього процесу під час подолання освітніх втрат.

Психолого-педагогічні передумови подолання освітніх втрат: установлення позитивної взаємодії педагога з учнем; урахування емоційного стану учнів після кризових подій (війна, пандемія); підвищення мотивації учнів

до навчання; якісний зворотний зв'язок та практики рефлексії; співпраця з психологом, соціальним педагогом, батьками тощо.

Вибудова стратегія роботи з подолання освітніх втрат на рівні школи та громади. Форми підвищення кваліфікації педагогів з питань надолуження освітніх втрат у здобувачів освіти. Національні й міжнародні практики подолання освітніх втрат для професійного зростання.

Контрольний захід

Виконання залікової роботи, яка містить завдання:

1. Обрати кейс для аналізування освітніх втрат (можна використати запропонований викладачем або подати власний, що відповідає реальній педагогічній ситуації).
2. Дібрати та обґрунтувати інструменти для діагностування освітніх втрат (тести, опитувальники, інтерактивні вправи, цифрові інструменти тощо).
3. Скласти індивідуальну освітню траєкторію учня/учениці з урахуванням результатів діагностики та особистісних освітніх потреб.
4. Розробити мініпрограму подолання освітніх втрат (вказати мету, завдання, зміст, форми роботи, інструменти підтримки, очікувані результати, критерії ефективності).
5. Сформулювати узагальнені висновки щодо ефективності запропонованої траєкторії та мініпрограми, перспектив їх подальшого застосування та можливих корекцій.

МОДУЛЬ 2. БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ, ЧУТЛИВЕ ДО ТРАВМИ: ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Тема 2.1. Психосоціальна підтримка учнів в умовах війни: травма-інформований підхід

(7 годин: синхронні заняття - 2 години, асинхронні заняття – 3 години, самостійна робота – 1 година, контрольний захід - 1 година)

Визначення поняття “психотравма”. Основні типи психотравм, з якими можуть стикатися учні. Травма в умовах війни, переміщення, втрати: особливості реагування. Типові реакції на травму. Ознаки та симптоми стресу в дітей. Роль захисних механізмів у протидії травмівним подіям. Вплив травми на освітній процес. Методи виявлення психоемоційного стану учнів. Зв'язок між травмою та дистресовою поведінкою здобувачів освіти. Прояви дистресу в класі.

Сутність травма-інформованого підходу та його принципи. Інтеграція стратегій травма-інформованого підходу в освітній процес НУШ. Перша психологічна допомога та протоколи її надання. Алгоритм дій педагога в кризових ситуаціях у школі.

Тема 2.2. Створення безпечного освітнього середовища, чутливого до травми: ключові маркери та практичні підходи

(8 годин: синхронні заняття - 2 години, асинхронні заняття – 4 години, самостійна робота – 1 година, контрольний захід - 1 година)

Ключові маркери створення безпечного освітнього середовища. Визначення характеристик безпечного освітнього простору. Роль учителя у створенні психофізичної та емоційної безпеки. Основи ефективної комунікації з учнями та батьками.

Моделі психологічного благополуччя. Профілактика вигорання та розвиток резильєнтності. Фактори стресостійкості. Вторинна травматизація: ознаки, профілактика, самопомога. Емоційно-етична компетентність педагога як основа психосоціальної підтримки здобувачів освіти. Практичні стратегії збереження внутрішнього ресурсу педагогів.

Підсумковий контроль здійснюється шляхом виконання індивідуального залікового завдання.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Проаналізуйте запропоновану або власну педагогічну ситуацію, визначте види освітніх втрат (понятійні, процесуальні, практичні), обґрунтуйте можливі причини їх виникнення та наслідки для навчальних досягнень учнів.

2. Складіть порівняльну таблицю або інфографіку, що відображає спільні та відмінні ознаки понять, із прикладами з навчання біології в базовій школі.

3. На основі змодельованих або реальних результатів діагностування проаналізуйте навчальні прогалини учнів; візуалізуйте результати у вигляді таблиць, діаграм або аналітичних карт.

5. Розробіть індивідуальну освітню траєкторію з біології з урахуванням результатів діагностики, навчальних потреб, інтересів та рівня підготовки здобувача освіти.

6. Розгляньте кейс (ситуацію), в якій дитина потребує психологічної допомоги і психосоціальної підтримки. Розробіть покроковий алгоритм Ваших дій в такій ситуації.

7. Поміркуйте і складіть список ваших ресурсів: від невеликих і доступних будь-якої миті до більш глобальних.

8. Створіть 5 ресурсних завдань для здобувачів освіти, які спрямовані на підтримку їх психологічного благополуччя в контексті вивчення предметної галузі.

3.2. Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. У чому сутність поняття «освітні втрати» у контексті базової середньої освіти та як вони проявляються у навчанні з біології?

2. У чому полягає відмінність між освітніми втратами, освітніми розривами та навчальними прогалинами?

3. Які чинники зумовлюють виникнення освітніх втрат у здобувачів освіти під час вивчення біології (організаційні, психологічні, методичні, соціальні)?
4. Які вимоги Державного стандарту базової середньої освіти та концепції НУШ необхідно враховувати під час подолання освітніх втрат з біології?
5. Які методи діагностування освітніх втрат є найбільш ефективними у навчанні з біології?
6. Як використовувати формувальне оцінювання для виявлення та подолання освітніх втрат?
7. Які типи діагностичних завдань доцільно застосовувати для визначення рівня засвоєння біологічних понять, процесів і закономірностей?
8. Як інтерпретувати результати діагностики освітніх втрат та використовувати їх для планування подальшого навчання?
9. У чому полягає сутність індивідуальної освітньої траєкторії та як її проєктувати для учнів з різним рівнем навчальних досягнень?
10. Які цифрові інструменти та онлайн-ресурси доцільно використовувати для діагностування й надолуження освітніх втрат?

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898: станом на 02.09.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/898-2020-п>. (дата звернення: 01.12.2025).
2. Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю: постанова Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 року № 800 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.12.2025).
3. Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (дата звернення: 01.12.2025).
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. (дата звернення: 01.12.2025).
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами: наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-viyavleniya-reaguvannya-na-vipadki-domashnogo-nasilstva-i-vzayemodiyi-pedagogichnih-pracivnikiv-iz-inshimi-organami-ta-sluzhbami> (дата звернення: 03.12.2025).

6. Про затвердження Положення про психологічну службу в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 31.07.2018 за № 885/32337. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text> (дата звернення: 03.12.2025).

Основна література

1. Бичко Г., Терещенко В. Навчальні втрати: сутність, причини, наслідки та шляхи подолання. УЦОЯО, 2023. URL: <https://testportal.gov.ua/navchalni-vtraty-sutnist-prychyny-naslidky-ta-shlyahy-podolannya-analitychnyj-material-vid-fahivtsiv-ukrayinskogo-tsentru-otsinyuvannya-yakosti-osvity/> (дата звернення: 13.08.2025).

2. Вікові особливості психоемоційного стану підлітків в умовах війни. URL: <http://habitus.od.ua/journals/2023/55-2023/11.pdf> (дата звернення: 03.12.2025).

3. Головатенко Т. Тенденції підготовки вчителів до впровадження травма-інформованого навчання: досвід розвинених країн. Освітологія, 2023, № 12. С 42-54. URL: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2023.12.4> (дата звернення: 03.12.2025).

4. Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. Київ: Педагогічна думка, 2023. 187 с. URL: https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Osvitni_vtraty.pdf (дата звернення: 01.12.2025).

5. Жук Ю. О., Науменко С. О. Засоби та інструменти діагностики освітніх втрат // Діагностика та компенсація освітніх втрат у загальній середній освіті України : методичні рекомендації / кол. автор.; за загальною редакцією О. М. Топузова; укл. М. В. Головка. [Електронне видання]. Київ : Педагогічна думка, 2023. С. 26-46. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-736-7-2023-190>. URL: <https://undip.org.ua/library/diagnostyka-ta-kompensatsiia-osvitnikh-vtrat-u-zahalniy-seredniy-osviti-ukrainy-metodychni-rekomendatsii/> (дата звернення: 01.12.2025).

6. Застосування травма-інформованого підходу в заходах моніторингу, оцінки, досліджень та навчання. URL: <https://makingcents.com/wp-content/uploads/2023/12/UKR-UNITY-Trauma-Informed-MERL-Learning-Brief.pdf> (дата звернення: 03.12.2025).

7. Посібники для вчителів: нові можливості подолання освітніх втрат у школах. URL: <https://teachforukraine.org/catch-up/> (дата звернення: 01.12.2025).

8. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник / Андреєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. К., 2023. 126 с. URL: <http://surl.li/juzzul> (дата звернення: 03.12.2025).

9. Рекомендації щодо організації програм з надолуження освітніх втрат. UNICEF. 2023. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2023/07/31/>

[Unicef.Immidiate.actions.frame.proofreading.ua.1-31.07.2023.pdf](#). (дата звернення: 01.12.2025).

Додаткова література

1. Дослідження ролі неурядових організацій у вивченні та освітніх втрат в Україні. URL:

<https://osvitoria.media/news/podolannya-osvitnih-vtrat-vzhe-ohopleni-100-tysyach-u-chniv-doslidzhennya-navchaj-dlya-ukrayiny/>. (дата звернення: 01.12.2025).

2. Навчальний контент для програм українознавчого компонента. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/shkola-oflain/navchalnyi-kontent-dlia-ukrainoznavchoho-komponentu>. (дата звернення: 01.12.2025).

3. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 03.12.2025)

4. Тьюторські інструменти для вчителя в школі. Досвід реалізації проекту з надолуження освітніх втрат «Освітній Суп» від ГО «Навчай для України». 2024. URL:

<https://mon.gov.ua/news/osvitnii-sup-bezkoshtovni-dodatkovyi-zaniattia-za-shkilnoiu-prohramoiu>. (дата звернення: 01.12.2025).

5. Як стати ментором для школярів. URL: <https://nus.org.ua/2024/04/05/yak-staty-mentorom-dlya-shkolyariv-dlya-osvityan-stvoryly-osvitnij-serial-pro-pidtrymku-uchniv/> (дата звернення 01.12.2025)

6. Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery. URL: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/INEE-EN.pdf>. (дата звернення: 01.12.2025).

7. Академія Хана. URL: <https://uk.khanacademy.org/>.

8. Всеукраїнська школа онлайн (ВШО). URL: <https://lms.e-school.net.ua/>.

9. Освітній суп. URL: <https://teachforukraine.org/projects/osvitnij-sup/>.

10. Освітня платформа «ПОВІР». URL: <https://povir.in.ua/>.

11. Сайт для вчителів хімії і біології. URL : <https://sites.google.com/d/1zKkOcYuNx3G2CCIRjvVZj2g2hfb6SI7w/p/1356-sQo0E1MDVW6s7oGZ8lOqidTeJNYB/edit>.